

Denetimli Serbestlik*

Die Bewährung-Probation

*Prof. Dr. Erol CİHAN***

*Arş. Gör. Ezgi CANKURT****

*Arş. Gör. Tülay KİTAPÇIOĞLU*****

Özet

Türk Hukuku bakımından Denetimli Serbestlik Tedbiri; suçtan zarar gören kişileri ve suç isnadı altında bulunan kişilerin topluma kazandırılması sürecinde yardımcı alternatif bir kurumdur. Kanunumuzda bir yaptırım olarak düzenlenmemiştir. İki izlilik ilkesi gereğince, güvenlik tedbirleri ve cezalarla birlikte uygulanabileceği gibi ayrı ayrı da uygulanabilmektedir. Fakat ceza ilişkisini düşüren bir kurum niteliğinde de değerlendirilmemelidir. Denetimli Serbestlik Tedbiri, özünde insan onuruna saygı ilkesini barındırmaktadır. Ceza Hukukunun "ultima ratio" (son çare) karakterini uygulanabilir kılar. Denetimli Serbestlik Tedbiri, kişileri rehabilite etmeyi hedefleyen ve onlara ceza adaletinin tanıdığı ikinci şans sayesinde suçluluk ile mücadele amacı taşıyan yardımcı bir kurumdur. Özünde bir yaptırım değildir. Bu nedenle dayandığı temel ilkeleri farklıdır. Toplumsal barışa, suçlu bireylerin yeniden topluma kazandırılmasına hizmet eder.

Anahtar Kelimeler

Denetimli Serbestlik Tedbiri, Ceza Adaleti, Onarıcı Adalet, İki İzlilik İlkesi, Denetimli Serbestlik Tedbirinin Yardım Edici Karakteri.

Abstract

Probation measures on the Turkish law; is an organization that people suffering from people of crimes and criminal records to support within in the reintegration process. In our law, it is not regulated as a sanction. The two-trier system basically in accordance with the security measures be implemented separately and can be applied with penalties. But the relationship should not be considered criminal in nature reduced authority amnesty. Primarily to the principle of respect for human dignity includes probation measures. "Ultima ratio" character of the Penal Code makes it possible. Probation measure of people who aim is to rehabilitate them and

* Bu çalışma, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 75850160-199/1549 sayılı ve denetimli serbestlik konulu yazısı hakkında sunulan görüşlerimizi içerir metnin geliştirilmesi suretiyle hazırlanmıştır.

** Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. E-posta: erol@cihancihan.av.tr

*** Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi. E-posta: ezgicankurt@beykent.edu.tr

**** Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi. E-posta: tulaykitapcioglu@beykent.edu.tr

acquaintance of the criminal justice system an organization with the purpose of helping the fight against crime and the second chance. In essence, it is not a sanction. Therefore, the basic principles are different. The social peace, injured individuals guilty of the crime of the company to gain the understanding of restorative justice and serve within the framework of protection.

Keywords

The Probation Measures, Criminal Justice, Restorative Justice, The Two-Trier System, The Aid Character of the Probation Measures.

GİRİŞ

Denetimli Serbestlik tedbiri ülkeden ülkeye değişmektedir. Çünkü her ülkenin Ceza Hukuku özellikleri farklılık arz etmektedir¹. İnfaz hukukunu da yakından ilgilendiren Denetimli Serbestlik kurumu, yasa yapma tekniği açısından bazı hükümleri maddi ceza hukuku kanunlarında, bazı hükümleri de İnfaz Kanunu'nda yer alacak şekilde düzenlene gelmiştir².

Denetimli serbestlik, kişilerin rehabilite edilmesini, ıslah edilmesini amaçlayan bir Ceza Hukuku kurumudur. Böylelikle toplumdan kopmaması gereken hükümlüler, hem toplum içinde tekrar sosyalleşecek, hem de barınma, meslek edinme veya varsa bir madde bağımlılığından kurtulma için devlet desteği alınacaktır. Tedbirin çok yönlü yararları söz konusudur.

19. yy son kısmına nispeten de 20. yy başlarında uygulanmaya başlayan modern denetimli serbestlik kurumu, suç kariyerlerinin başlangıcında olan kişilere ikinci bir şans verilmek için farklı kültürlerde farklı biçimlerde harmanlanmıştır³.

Denetimli serbestlik üzerine çeşitli düşünceler mevcut olagelmıştır. Toplumda suça alışmış, ahlaki açıdan dejenere olmuş kişiler için olumsuz düşünülse de; suç işlemeye yeni başlamış, küçük ya da kurtarılabilir kişiler açısından denetimli serbestlik doğru bir seçimdir⁴.

¹ Joanna SHAPLAND/Anthony BOTTOMS/Stephan FARRALL/Fergus McNEILL/Camilla PRIEDE/ Gwen ROBINSON, *The Quality of Probation Supervision-A Literature Review*, Sheffield, Centre For Criminological Research University Of Sheffield, 2012, s.4 <http://psychocriminologie.free.fr/wp-content/uploads/QualityofProbationSupervision.pdf> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:31.03.2016).

² Kayıhan İÇEL/Süheyl DONAY, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım 1.Kitap*, 5.Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2006, s.22.

³ Maurice VANSTONE, *"The Engineer, The Educationalist, And The Feminist Writer: National Champions And The Development Of Probation In Europe"*, European Journal Of Probation University Of Bucharest, Vol.1, No.2, 2009, pp 89-96, s.89, http://www.ejprob.ro/uploads_ro/689/Development_of_probation.pdf (Çevrimiçi)(Erişim Tarihi: 28.01.2016).

⁴ Yazara göre; bugün için Birleşik Krallık'ta, en azından tüm insanlar ceza adalet sisteminden rahatsızdır ve cezaevleri arka sokaklardaki kitle için bir nevi geçit oluşturmaktadır. Zaman içinde denetimli serbestlik konusunda rahatsız olanlar dahi; zihinsel olarak sorunlu evsiz ve hasta kişiler için sosyal refahları düşük olduğu için cezaevi için adaylardır; ve cezaevi kurtarılabilir ruhlar için aşındırıcı ve elverişsiz bir yer olarak kabul edilmiştir. Hughes'un dediği gibi, toplumun bu bireylere yönelik bakım görevi vardır. Açıklamalar için bkz. VANSTONE, s.94.

Kişilerin rehabilite edilmesi, toplum için çok yararlıdır. Modern çağdaş ceza anlayışı suç işleyen bireyleri, toplumdan soyutlama hedefi yerine, çeşitli kriminolojik yaklaşımların sağladığı önlemleri gözetmektedir. Örneğin bireylere sunulan rehberlik hizmeti sayesinde, suç işleyenlerin yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi sağlanabilir, bireylerin topluma yeniden kazandırılması olanağı doğar. Ayrıca bireyleri suça iten sebepler de saptanabilmektedir. Böylece ferdin bir daha suç işlememesi, hem de suç işleyecek olası suçluların suç işlemeyeceği düşünülmektedir.

Eski hükümlü ve mağdurlara verilecek çeşitli öğretim, yol gösterme ve eğitimler sayesinde, ilgililerin meslek edinmeleri sağlanacaktır. Böylece üretken ve topluma yararlı bireylerin yetişmesi sağlanacaktır⁵.

Kriminoloji, ülkemizde de henüz gelişmesini tamamlamamıştır. Böylelikle bireyleri suça yönelten birçok neden, henüz tam olarak bilinmemekte ve buna yönelik olarak araştırmalar da yeterli olmamaktadır. Yapılacak yeni araştırmalar, suç işleyen bireylere yönelik rehberlik hizmetleri sonucunda, bireyleri suça iten birçok sebebi de gün yüzüne çıkartacaktır. Bu sayede denetimli serbestlik kurumu, amacına ulaşacak ve aynı zamanda kriminoloji bilimine de katkı sağlayacaktır.

Denetimli serbestlik tedbiri ile hükümlünün topluma yeniden kazandırılması ve kendisine yüklenen yükümlülüklerin gereklerini yerine getirebilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır⁶.

Denetimli serbestlik kurumunun en yararlı noktası, suça sürüklenen çocuklar açısından kendini göstermektedir. Barınma imkanı sağlanan çocuklar bir anlamda "tehlikeli sosyal çevrelerinden" uzaklaştırılarak, eğitimlerine, öğretimlerine devam edebilme olanağına sahip olmaktadır⁷.

Denetimli serbestlik tedbiri, psiko-sosyal yardım yapılması biçiminde uygulanır. Bireyin olumsuz alışkanlıklarını değiştirebilmesi amacı ile uyum, sorunun çözümü için psikolojik ve sosyal yardım olanağı gibi hususlara da önem verilmesi, bunların dikkate alınması gerekir⁸.

Hükümlülerin ceza infaz kurumlarında kalmaları, özellikle basit suçlar açısından devlete ciddi maddi yük getirmektedir. Böylelikle bu anlamda da devletin bütçesine de yararlı kazanç katkısı sağlayacaktır⁹.

⁵ "Denetimli Serbestliğin Devlete, Topluma ve Kişilere Sağladığı Faydalar" <http://www.bogazliyan.adalet.gov.tr/denser/fayda.htm> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:28.01.2016).

⁶ İzzet ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s.781.

⁷ "Denetimli Serbestliğin Devlete, Topluma ve Kişilere Sağladığı Faydalar" <http://www.bogazliyan.adalet.gov.tr/denser/fayda.htm> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:28.01.2016).

⁸ Oktay ERDOĞAN, *Infaz Hukuku*, Acar Yayınevi, İstanbul, 2008, s.231.

⁹ "Denetimli Serbestliğin Devlete, Topluma ve Kişilere Sağladığı Faydalar" <http://www.bogazliyan.adalet.gov.tr/denser/fayda.htm> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:28.01.2016).

Denetimli Serbestlik Kurumu (DSK), öneminden dolayı hukukçulara çeşitli kazanımlar sağlamaktadır. Bu nedenledir ki; hukuk fakültelerinde ders olarak okutulmasının yarar sağlayacağı açıktır.

I. DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİNİN TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Denetimli serbestlik tedbiri, hal ve gidişatın gözetim ve denetim altınıda olmasını ifade etmektedir¹⁰. Denetimli serbestlik, belli koşulları sağlayan suçlular hakkında kamu davasının açılmasının, duruşma yapılmasının ya da cezaya hükmedilmesinin koşullu olarak geri bırakılması ve özgür bırakılan sanık hakkında bir denetleme ve yönlendirme sisteminin uygulanmasıdır¹¹.

Denetimli serbestlik tedbiri, bir cezaya mahkum edilmiş olsa bile, tehlikelilik halinin devam etmekte olduğu esasına dayanmaktadır¹².

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu¹³ 104. maddesinin üçüncü fıkrasında, “denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kuruluşu, çalışma yöntem ve esasları, ilgili kanununda düzenlenir” denilmiştir.

5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu¹⁴’nda da denetimli serbestlik tedbirinin tanımı yapılmamıştır. Bu Kanunda, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulu, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, denetimli serbestlik müdürlükleri ile koruma kurullarınca yapılacak yardım ve infaz işlemleri hakkındaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin görev, yetki, hak ve yükümlülükleri düzenlenmiştir (DSHK m.2).

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği¹⁵ m.4/1-f bendinde denetimli serbestlik tedbirinin tanımı yapılmıştır. Bu hükme göre denetimli serbestlik, “şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan her

¹⁰ Hamide ZAFER, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.610.

¹¹ Nur CENTEL/ Hamide ZAFER /Özlem Yenerer ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 6. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010, s.687.

¹² Zeki HAFİZOĞULLARI/ Muharrem ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2010, s.510.

¹³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 29.12.2004 tarih ve 25685 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁴ 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu, 20.07.2005 tarih ve 25881 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

5402 sayılı Kanun ile birlikte ülkemizde denetimli serbestlik kurumu kabul edilmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra 133 merkezde denetimli serbestlik ve yardım merkezleri hizmete başlamıştır. Bkz: Vehbi Kadri KAMER, “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, s.79, http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/31.sayi/09_46_32.pdf, (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:28.02.2016).

¹⁵ Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, 05.03.2013 tarih ve 28578 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemi” olarak tanımlanmıştır.

Denetimli serbestlik tedbiri, bağımsız bir yaptırım türü olarak değil, hapis cezasının veya diğer güvenlik tedbirlerinin infazı sürecinde bu yaptırımları tamamlayan çağdaş bir kurum olarak uygulanmaktadır. Denetimli serbestlik tedbiri, tamamlayıcı özelliğe sahiptir¹⁶. Denetimli serbestlik tedbiri, cezanın yerini alan bir tedbir değildir. Kurum kendine özgü bir niteliği haizdir¹⁷. Denetimli serbestlik tedbiri, ceza hukuku ve ceza infaz hukuku içinde her şeyden önce adaleti sağlamaya çalışan yeni bir kurumdur¹⁸.

Denetimli Serbestlik tedbiri; maddi ceza hukuku bakımından bir yaptırım değil, yaptırımların infazına yardımcı bir alternatif kurumdur¹⁹. Kanunlarda düzenlenişi itibarıyla da kanunilik ilkesi uyarınca, ne ceza ne de güvenlik tedbiri olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Bu nedenle yardımcı, yararlı bir kurum olduğunu kabul etmenin mesnetsiz olmayacağı kanaatindeyiz.

Denetimli serbestlik tedbirine Türk Hukukunda yalnızca mahkeme tarafından hükmedilmektedir²⁰.

II. DENETİMLİ SERBESTLİK KURUMUNUN TARİHİ GELİŞİMİ

1. Genel Olarak

Ortaçağda İngiltere’de sığınma hakkı kapsamınca suçlular kiliselerde barınabiliyorlardı. Zaman içerisinde din görevlilerinin denetimde yer alması ile denetimli serbestliğin günümüzdeki haline benzer bir kurum doğmuştur. 13. yy’a dek izleri sürülebilmiş olan bu kurumun ilk olarak Anglo-Sakson temelli hukuk sisteminde yer aldığını görmekteyiz. Fakat uygulamadaki eşitsiz tutum sebebiyle zamanla göz ardı edilmiştir. İlk kez 1841 yılında İngiltere’de bir hakim tarafından hükmü ertelenmiş birkaç yıl sonra da başka bir davada genç suçluluğu bakımından hükmün ertelenmesi ile bir kamu görevlisi denetim için atanmıştır. Bunlar denetimli serbestliğin günümüzdeki uygulamasına çok

¹⁶ ZAFER, s.610; Mahmut KOCA/İlhan ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 630, 631; ÖZGENÇ, 8. Bası, s.781; Mehmet Emin ARTUK/Ahmet GÖKÇEN/A. Caner YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.900.

¹⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s.691.

¹⁸ Faruk TURHAN/Abdurrahim ALTİKAT, “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları”, S.D.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, Yıl:2012, s.8 <http://hukuk.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/65/files/sdu-hukuk-dergisi-cilt-ii-sayi-2-yil-2012-vol-ii-no-2-year-2012-05112013.pdf> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:28.02.2016).

¹⁹ İzzet ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s.742.

²⁰ KOCA/ÜZÜLMEZ, s.631; ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA, s.900; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN s.512; ÖZGENÇ, s.781.

benzemektedir. Fakat denetimli serbestlik teşkilatının oluşturulması 1925 sayılı Kanun değişikliği ile gerçekleşmiştir²¹. 2005 yılında ise merkezi bir teşkilat ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaktadır.

Amerika'da ise, 1830'larda kefalet benzeri bir sistem görülmüştür. Fakat cezanın bireyselleşmesine yarayan bu tedbirler modern anlamda denetimli serbestlik tedbirine birebir uymamaktadır. 1841 yılında John Agustus adlı bir kişinin, serbest bırakılması için mahkemeyi ikna ettiği bir mahkumun ıslahı için bireysel olarak yaptığı çalışmalar sonucunda mahkumun ıslah olduğunun görülmesiyle uygulanmaya başlanmıştır. Yasalaşması ise 1878 yılında olmuştur²².

Kıta Avrupası Hukuk Sistemindeki uygulamaları ise ilk kez Hollanda'da 1823'te verilen denetimli serbestlik kararında görülmektedir. Sonra da birçok ülkede uygulanmaya başlanmıştır. Eski anlayış olan suç yerine suçluyu temel alan çalışmalar kendini göstermiştir²³.

2. Osmanlı Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu Döneminde de; idarenin kontrol altında tuttuğu, belirli yerlere gidilip gidilmeyeceğine dair yasaklamalar içeren fakat idareye bağlı denetim görevlisinin bulunmadığı günümüz denetimli serbestlik benzeri uygulamalar görülmektedir. İlk olarak uzun yıllar uygulanmış "Şahsa Kefalet" adı altında, 5271 sayılı CMK'da yer alan güvence verilerek serbest bırakma tedbiri arasında benzerlikler bulunan bir kurum göze çarpmaktadır. Kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına alternatif bir kurum olmakla birlikte kefil olan kişinin, suç isnadı altındaki kişiyi teslim edeceğine dair söz vermesinden ibaret bir kurumdur. Kefil olan kişinin bunu yerine getirmemesi durumunda kendisi de hapsolunabilmekteydi²⁴. Tanzimat dönemine gelindiğinde ise; 1256, 1267 ve 1274 tarihli Ceza Kanunnamelerinde nefy cezası, zaptiye nezareti altında bulundurulmak cezası ve kalebentlik cezası bulunduğu görülmektedir. Yine bunlar da günümüz denetimli serbestlik tedbirine benzetmekle birlikte, idareye bağlı bir denetim görevlisinin bulunmaması sebebiyle farklılık arz etmektedir²⁵.

²¹ Necati NURSAL/Selcen ATAÇ, Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2006, s.35-36, s.39-40.

²² NURSAL/ATAÇ, s.40.

²³ NURSAL/ATAÇ, s.39-42.

²⁴ "Şahsa kefalet, "belli bir adamın şahsını teslim kefilim" (Mecelle m. 613) şeklinde bir ifadenin kullanılmasıyla yapılabileceği gibi, bir kimsenin onsuz düşünülmemeyeceği bir parçasını veya organını irade beyanında zikretmekle ("...isimli şahsı ihzarı taahhüt ediyorum, falanın yarısını, başını, yüzünü, kalbini, nefsinin... ihzara kefilim..." demek gibi) de meydana gelebilirdi." Detaylı açıklamalar için bkz. YAVUZ, Hakan A., "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci", TBB Dergisi, 100, 2012, s.318 http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-100-1190.pdf (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 01.03.2016).

²⁵ YAVUZ, "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci", s.319.

Nefy Cezası belirli yerde bulunup başka yere ayrılmadan, orada özgürce çalışabilme esasına dayalı iken, zaptiye nezaretinde bulundurulmak yaptırımında ise kişilerin ikamet edecekleri yerlere yönelik olarak idarenin düzenleme yaptığı ve ikamet ettiği yerde de beyanatta bulunmasını sağlanmaktaydı. Kalebentlik Cezası ise, idare tarafından belirlenen bir kalede belirli süreli bulunma zorunluluğunu gerektiriyordu²⁶.

3. Cumhuriyet Dönemi

765 sayılı TCK'da güvenlik tedbiri adı altında yer almasa da, denetimli serbestlik tedbiri benzeri kurumlar bulunmaktaydı. 1965 yılında ise İnfaz Kanunu 4. maddesinde ise “tedbir” kavramından bahsedilmekle birlikte “iki izlilik” prensibi de Ceza Hukukumuzda girmiştir²⁷.

1979 tarih ve 2253 sayılı Kanun'un 10. maddesinde “*küçüklere uygulanacak tedbirler*” başlığı altında düzenlenen tedbirler de, idarenin denetim mekanizmalarının kurulmaması sebebiyle aksaklığa uğramış ve beklenen etkiyi yaratamamıştır. Ancak düzenlemelerin günümüz denetimli serbestlik tedbirlerine paralellik arz ettiğini görmekteyiz²⁸.

2005 yılında gerçekleştirilen Ceza Reformları sonucunda 5237 sayılı TCK, 5271 sayılı Ceza CMK ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGİK), 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği mülga 2005 ve 2007 mevzuatımız bakımından zemini sağlam bir denetimli serbestlik tedbiri öngörmüştür.

III. MUKAYESELİ HUKUKTA DENETİMLİ SERBESTLİK

Denetimli serbestlik kavramını, “deneme yardımı” olarak tanımlayan yazarlar da bulunmaktadır. İlk kez ABD’de 1878’de yasal düzenleme yapılmıştır. İngiltere’de de 1887 ve 1897 yıllarında yasalaşmıştır²⁹.

²⁶ “Nefy cezası ile mahkum edilenler gönderildikleri yerden başka bir yere gidemezler, ancak şahsi hürriyetlerine hiçbir kısıtlama getirilemezdi. İstedikleri işte çalışabilir, aileleriyle birlikte orada yaşayan herkes gibi özgür bir biçimde yaşayabilirlerdi. Ancak söz konusu yerden ayrıldıklarında hapisle cezalandırılırlardı.” Bkz. YAVUZ, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, s.320-321.

²⁷ YAVUZ, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, s.323, dip not 14. Aynı yazara göre İnfaz Kanunu 4.maddedeki yaptırımlar esasında kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlar olup, gerçek anlamda günümüz denetimli serbestlik tedbirinden farklıdır. Bkz: YAVUZ, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, s.330.

²⁸ YAVUZ, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, s.331.

²⁹ Mustafa Ruhan ERDEM, “Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler İnfaz Hukukunun Sorunları”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu (24-25.11.2000), Ankara, Başkent Üniversitesi Yayını, 2000, s.203.

ABD’de birçok suçlu önemsiz suçlar işlemekte ve bunların sabıkaları da hapsedmeyi gerektirmediğinden, denetimli serbestlik adı altında kişilere rehberlik edilmesi hapsedmeye oranla daha az maliyetli olduğundan, yeniden suç işleme eğilimleri oranları hapis cezası alan kişilerde daha yüksek olduğundan ve son olarak da hem toplum, hem de suçlular bakımından hapis cezasının yıkıcı etkilerinin fazlalığı gibi sebeplerle kamu ıslahı (community correction) tercih edilmektedir³⁰.

Alman Ceza Kanunun 56 a maddesinde de denetimli serbestlik tedbiri düzenlenmiştir. Erteleme kararı ile birlikte verilen denetim süresinin hakim tarafından 2 yıldan az 3 yıldan fazla olmayacak şekilde belirlenmesi gerektiği düzenlenmiştir³¹. Ayrıca Çocuk Mahkemesi Kanunu’nun 22. Maddesinde de denetim süresinin hakim tarafından 2 yıldan az 3 yıldan fazla olmayacak şekilde belirlenmesi gerektiği düzenlenmiştir³².

IV. DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ HAKKINDA YASAL DÜZENLEMELER

Görev ve faaliyetleri farklı olsa da özünde Denetimli Serbestlik tedbirleri mukayeseli hukuk nazara alındığında da önemli ölçüde farklılık arz etmez. Daha yakından incelendiğinde görülmektedir ki; spesifik ve detaylı stratejik öznelerin faaliyetlerinin ele aldığı öncelikleri değerlendirilerek; tedbirler arasındaki farklılıklar gözlemlenebilir³³.

5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu³⁴’nda, denetimli serbestlik ve koruma kurullarının kuruluş, görev ve çalışma esas ve usulleri düzenlenmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu³⁵’nda denetimli serbestlik tedbirine doğrudan yer verilmemiş ve uygulanma koşulları hakkında düzenleme yapılmamış, ancak Kanunun çeşitli hükümlerinde hangi kurumu tamamlamak üzere bu tedbire başvurulacaksa o hükümde ve o kuruma ilişkin olarak denetimli serbestlik tedbirinin uygulanma koşuluna ve şekline yer verilmiştir³⁶.

³⁰ George F.COLE/Christopher E. SMİTH, *Criminal Justice In America*, 1st Edition, Belmont-California, Wadsworth Publishing Co., 1996, s.278.

³¹ Feridun YENİSEY/ Gottfried PLAGEMANN, *Alman Ceza Kanunu- Strafgesetzbuch (StGB)*, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2009, s.46-47

³² Rudolf BRÜNNER/Dieter DÖLLİG, *Jugendgerichtsgesetz Kommentar*, 12. Auflage, Berlin-Boston, Walter de Gruyter, 2011,s.171.

³³ Van Kalmthout ve Durnescu’dan aktaran SHAPLAND/BOTTOMS/FARRALL/McNEILL /PRIEDE/ROBINSON, s.2.

³⁴ 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu, 20.07.2005 tarih ve 25881 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁵ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 12.10.2004 tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁶ ZAFER, s.610.

TCK, CMK'da ve diğer özel yasalarda yer alan hükümler ve tedbirin uygulanış şekillerinden bir kısmı şöyledir:

1. Hapis cezasının ertelenmesi, TCK m.51'de düzenlenmiştir. Hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere bir denetim süresi belirlenir. Bu sürenin alt sınırı, mahkûm olunan ceza süresinden az olamaz (TCK m.51/3)³⁷.

Denetim süresi içinde, bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine, bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına, onsekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine, mahkemece karar verilebilir (TCK m.51/4).

Yasa maddesinde “karar verilebilir” denildiğinden cezası ertelenen hükümlünün yükümlülüklerle tabi tutulması da mümkündür. Denetim süresinde hükümlü yükümlülüğe tabi tutulursa bu yükümlülüklerle uyulup uyulmadığı denetim görevlisi tarafından kontrol edilir³⁸.

Mahkeme, denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hakime verir (TCK m.51/5).

2. Mükerrerler hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır.

Yasa maddesinde “uygulanır” ifadesi kullanıldığı için mükerrerler hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması zorunludur³⁹.

Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde tekrerrük hükümleri uygulanır⁴⁰.

Suçta tekrerrük, TCK m.58'de düzenlenmiştir. Bu hükme göre, önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlen-

³⁷ 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun döneminde cürümlerde beş, kabahatlerde bir yıl olarak sabit süre uygulanmakta idi. Bkz: CENTEL/ZAFAER/ÇAKMUT, s.689.

³⁸ CENTEL/ZAFAER/ÇAKMUT, s.689.

³⁹ CENTEL/ZAFAER/ÇAKMUT, s.689.

⁴⁰ HAFIZOĞULLERİ/ ÖZEN, s.510.

mesi halinde, tekrerrür hükümleri uygulanır. Bunun için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez (*TCK m.58/1*).

Mükerrerlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, ihtiyati suçlu, suçlu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da uygulanmasına hükmedilir (*TCK m.58/9*).

İhtiyati suçlu ve suçlu meslek edinen kişi bakımından tekrerrür hükümlerinin geçerli olmasının sebebi tekrerrür için öngörülen sürede birden çok defa suç işlemelerinin mümkün olmasıdır. Ancak örgüt mensubu suçluya bu sıfatın verilebilmesi için birden çok defa suç işlemesine gerek yoktur. Örgüt mensubu suçlu hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına mahkemece hükmedilmesi gerekir⁴¹.

Kanunun 58. maddesinin 8. fıkrasında, mükerrerlerin mahkûm olduğu cezanın infazı ile denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasının kanunda gösterilen şekilde yapılması öngörülmüş olmakla birlikte, denetimli serbestlik tedbirinin uygulanma şekline 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 108. maddesinin 4, 5 ve 6. fıkralarında yer verilmiştir⁴². Bu hükümler çalışmanın 5. maddesinde yer almaktadır.

Yargıtay, denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına karar verilirken süresinin belirtilmemesini⁴³, denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağını belirtmemesini⁴⁴ yasaya aykırı bulmaktadır.

3. Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında uygulanacak yaptırım ve güvenlik tedbiri TCK m.191'de düzenlenmiştir.

Erteleme süresi zarfında şüpheli hakkında asgari bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanır. Bu süre Cumhuriyet savcısının kararı ile üçer aylık sürelerle en fazla bir yıl daha uzatılabilir. Hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen kişi, gerekli görülmesi hâlinde denetimli serbestlik süresi içinde tedaviye tabi tutulabilir (*TCK m.191/3*).

Kişinin, erteleme süresi zarfında; kendisine yüklenen yükümlülüklerle veya uygulanan tedavinin gereklerine uygun davranmamakta ısrar etmesi, tekrar kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, hâlinde, hakkında kamu davası açılır (*TCK m.191/4*).

⁴¹ HAFIZOĞULLERİ/ ÖZEN, s.512.

⁴² HAFIZOĞULLERİ/ ÖZEN, s.511.

⁴³ Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 02.11.2006 tarih ve 7191/7914 K. sayılı karar (Timur DEMİRBAŞ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara, 2007, s.586.

⁴⁴ Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 17.07.2006 tarih ve 9631 K. sayılı karar (Hakan HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s.406).

4. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu⁴⁵'nin 231. maddesinde düzenlenmiştir.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak; a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine, b) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına, c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine, karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanasını durur (CMK m.231/8).

5. Denetimli serbestlik tedbiri, infaz tamamlandıktan sonra da uygulanabilmektedir.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun⁴⁶ 108. maddesinin 5. fıkrasına göre, tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresinde, koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler uygulanır.

Hâkim, mükerer hakkında denetim süresinin uzatılmasına karar verebilir. Denetim süresi en fazla beş yıla kadar uzatılabilir (CGTİHK m.108/6).

Cezanın infazı tamamlandıktan sonra devam eden denetim süresi içinde, bu madde hükümlerine göre kendilerine yüklenen yükümlülüklere ve yasaklara aykırı hareket eden mükerrerler, infaz hâkimi kararı ile disiplin hapsine tabi tutulur. Disiplin hapsinin süresi on beş günden az ve üç aydan fazla olamaz (CGTİHK m.108/7).

Hapis cezasının infazının tamamlanmasından sonra uygulanacak olan denetimli serbestlik tedbirine koşullu salıverilmeye karar veren mahkeme tarafından karar verilmesi gereklidir⁴⁷.

6. Çocuklar hakkında da denetimli serbestlik tedbiri uygulanabilmektedir.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlere karar verilen hallerde çocuk hakkında denetim de uygulanabilir (ÇKK m.7/4)⁴⁸.

⁴⁵ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 17.12.2004 tarih ve 25673 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 29.12.2004 tarih ve 25685 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴⁷ ÖZGENÇ, 8. Bası, s.783.

⁴⁸ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Çocuk hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi karar verilebilir (ÇKK m.19). Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararını onaylayan hakim, denetim altına alınmasına da karar verebilir (ÇKK m.36).

Çocuk hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir (ÇKK m.23). Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği hallerde çocuğun denetim altına alınmasına da karar verilebilir (ÇKK m.36).

7. Koşullu salıverilme halinde de, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaktadır.

Koşullu salıverilen hükümlü hakkında denetim süresinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanır.

Hâkim, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebileceği gibi, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını veya belirlenen yükümlülükleri denetim süresi içinde kaldırabilir (CGTİHK m.107/10).

Görüldüğü gibi denetimli serbestlik tedbiri, hapis cezasının ertelenmesi halinde, mükerirler hakkında cezanın infazından sonra, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında cezaya hükmedilmeden evvel, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile birlikte ve hapis cezasının infazı sürecinde koşullu salıverilmeden yararlanılması halinde uygulanabilmektedir.

V. DENETİMLİ SERBESTLİK KURUMU BAKIMINDAN TEMEL İLKELER

5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'na göre 4. maddede⁴⁹ Denetimli Serbestlik Kurumu bakımından geçerli ilkeler; a) insan onuruna saygı ve dürüstlük b) gizlilik c) tarafsızlık olarak belirtilmiştir.

1960-2000 arasındaki yıllarda, tedbir görenlerin algıları ve Denetimli Serbestliğin kalitesi hakkındaki resmi fikirler çok farklılık arz etmemek-

⁴⁹ 5275 sayılı kanun Madde 4 - (1) Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerinde aşağıdaki ilkeler dikkate alınır:

a) İnsan onuruna saygı ve dürüstlük: Bu Kanunun uygulanmasında görev alanlar; insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket eder; görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamaz. b) Gizlilik: Bu Kanunun uygulanmasında görev alanlar; suçtan zarar gören, şüpheli veya sanık, hükümlü ya da bunların ailesi hakkında öğrenmiş olduğu bilgilerin gizliliğini korumak zorundadır. Bu bilgiler kanunun zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez. c) Tarafsızlık: Bu Kanunun uygulanmasında görev alanlar; görevleri ile ilgili belgeleri inceleyebilir; ancak buradan elde ettiği bilgilerle ilgili olarak soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığına gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak ve davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadır.

le birlikte artık eskimiş olabilir.⁵⁰ Shapland ve Bottoms (2010) çalışmasında çok az sayıda kişinin Denetimli Serbestlik/Cezaevi personelinin kendilerini suç işlemekten alıkoyacağını düşündüğünü belirtmiştir. Aynı konuda Yeni Zelanda'da 1993'te yapılan bir çalışmada da benzer bir görüş ortaya konulmuştur⁵¹. Bunun sebebi Denetimli Serbestlik personelinin tedbire hükmedilenlere görüşmelerde çok az zaman harcaması (%90 gibi bir oranda ortalama 5-30 dakika arası görüşme kaydettikleri) ve bu görüşmelerde çok zayıf içeriklerin ele alınmasıdır⁵².

VI. SOSYAL ARAŞTIRMA RAPORU

1. Genel Olarak

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 38. maddesinin 1. fıkrasına göre sosyal araştırma raporu; *"şüpheli veya sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik, ruhsal ve psikolojik durumu ile çevresinin sistemli bir bakış açısıyla değerlendirildiği, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk ile ihtiyaçlarının belirlendiği ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmet, program ve kaynaklarla ilgili önerileri içeren hüküm öncesi rapordur."* Söz konusu rapor aynı maddenin 2. fıkrası uyarınca *".. soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talep etmesi veya kovuşturma evresinde hâkim ya da mahkemenin isteği üzerine denetimli serbestlik uzmanı tarafından hazırlanır."* Kanaatimizce sosyal araştırma raporu bakımından bu düzenleme denetimli serbestlik tedbiri ilkeleri arasında yer almasa da, Anayasal dayanağı olan eşitlik ilkesine aykırıdır. Söz konusu rapor bakımından, talep halinde değil, her dosya bakımından hazırlanması gerekmektedir.

2. Ceza Muhakemesinin Başlamasından Önce Düzenlenen Raporlar

Norveç'te ceza muhakemesinin başlamasından önce sosyal araştırma raporu düzenlendiğini görmekteyiz. Soruşturma aşamasında düzenlenen bu rapor sonucunda kişilerin suça yöneldiği çevrelerinden başka çevreler ile bağı kurularak; kişilerin sorunlarını çözebilmek için çeşitli kuruluşlara yöneltildiği görülmektedir. İngiltere'de ise kefaleti karşılayıp karşılayamayacağına dair kişilere yönelik raporlar düzenlenmektedir⁵³.

3. Hükümden Önceki Raporlar

Hakimler tarafından bağlayıcılığı olmayan fakat yine de sanık hakkında bilgiler veren ve cezanın bireyselleştirme amacına hizmet eden bu raporlar

⁵⁰ SHAPLAND/BOTTOMS/FARRALL/McNEILL/PRIEDE/ROBINSON, s.12.

⁵¹ SHAPLAND/BOTTOMS/FARRALL/McNEILL /PRIEDE/ROBINSON, s.14.

⁵² SHAPLAND/BOTTOMS/FARRALL/McNEILL /PRIEDE/ROBINSON, s.14.

⁵³ NURSAL/ATAÇ, s.69.

şablon şeklinde olmamalı her somut olayda değişebilmeli ve özellikle kişilere yönelik olası ek tedbirleri de içerebilmelidir⁵⁴.

4. Hükümden Sonraki Raporlar

Karar kesinleştikten sonra infaz sürecine yardımcı olacak şekilde hazırlanan raporlardır. Özellikle Kanada ve ABD’de hükümlünün sosyal kişiliğini değerlendirmek amacıyla hazırlanırlar⁵⁵.

5. Salıverilme Öncesi Raporlar

Hükümlünün şartlı tahliye gibi infazın devam ettiği süredeki sosyalliğini tespit için hazırlanmaktadır⁵⁶.

6. Salıverilme Sonrası Raporlar

Kişilerin infaz kurumundan salıverildikten sonraki yükümlülüklerle uyup uymadığı ve toplumdaki sosyal durumu, özgürlüğün yansımaları gibi karşılaştığı sorunları da içine alan bir rapordur⁵⁷.

VII. DENETİMLİ SERBESTLİK KURUMU BAKIMINDAN SUÇTAN ZARAR GÖRENLERE YARDIM⁵⁸

Mağdurun ceza muhakemesindeki hakları CMK 233 vd. maddelerinde düzenlenmiş olup, ayrıca Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği⁵⁹ 19. maddesinde de detaylı olarak mağdurlara yönelik olarak yapılacak hizmetleri yerine getirmesi için “mağdur destek hizmetleri bürosu” kurulmuştur. Onarıcı adalet anlayışının ülkemizde gelişmesi için önemli bir adımdır.

Kısa süreli hapis cezası, erteleme ve koşullu salıverilme kurumlarında mağdurun zararının aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin ile tamamen giderilmesi tedbirine hükmedilebilir. TCK m. 50/1- b’de yer alan bu tedbir ile mağdurun zararının sanık tarafından karşılanmasına olanak tanınmaktadır⁶⁰. Bu düzenlemeler onarıcı adaletin bir yansımasıdır.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği madde 19/3’e göre;

⁵⁴ NURSAL/ATAÇ, s.71.

⁵⁵ NURSAL/ATAÇ, s.73-74.

⁵⁶ NURSAL/ATAÇ, s.75.

⁵⁷ NURSAL/ATAÇ, s.75.

⁵⁸ https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/HB_Restorative_Justice_Turkish.pdf (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:01.03.2016).

⁵⁹ RG 05.03.2013 tarihli 28578 sayılı yönetmelik

⁶⁰ Nur CENTEL/Hamide ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11.Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s.849-850.

Mağdur destek hizmetleri bürosunun görevleri şunlardır:

- a) Mağdurların taleplerini kabul etmek ve incelemek.
- b) Yardım alabileceği kişi ve kuruluşlar hakkında bilgi vermek.
- c) Mağdurun talep etmesi halinde;
 - 1) Yargılama süreci hakkında bilgilendirmek,
 - 2) Psiko-sosyal destek programlarını uygulamak.

VIII. ÖZELLİK ARZ EDEN KİŞİLERE YÖNELİK DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 30. maddesinin 3. fıkrasının b bendinde *“Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.”* Hususuna vurgu yaparak aynı maddede *“Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:”* şeklinde taraf devletlere önemli bir ödev yüklemektedir. Yönetmeliğin “Temel İlkeler” başlıklı 5. maddesinde aynı ilkeler sayılmakla birlikte, 6. maddesinde Çocuk Hakları Sözleşmesine paralel olarak “çocuğun yüksek yararı ilkesi” de eklenmiştir⁶¹. Çocuk Koruma Kanunu 4. maddesinde yer alan ilkelerden biri de *“Çocukların hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması ilkesi”*dir⁶².

Çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesi için, çocukları buna iten sebeplerin de iyi araştırılması gerekmektedir. Denetimli serbestlik sisteminin iyi işlemesi durumunda –isimler deklare edilmeden- istatistiksel çalışmalarla en azından bir daha benzer sebeplerle çocukların suça sürüklenmesinin de

⁶¹ **MADDE 5 – (1)** Denetimli serbestlik hizmetlerinde aşağıdaki ilkeler dikkate alınır:

a) İnsan onuruna saygı ve dürüstlük: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında görev alanlar; insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket eder; görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamaz.

b) Gizlilik: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında görev alanlar; mağdur, şüpheli, sanık, hükümlü ya da bunların ailesi hakkında öğrenmiş olduğu bilgilerin veya düzenlediği raporların gizliliğini korumak zorundadır. Bu bilgiler Kanunun veya bu Yönetmeliğin zorunlu kıldığı haller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.

c) Tarafsızlık: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında görev alanlar; görevleri ile ilgili belgeleri inceleyebilir; ancak buradan elde ettiği bilgilerle ilgili olarak soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığına gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak ve davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadır.

MADDE 6 – (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında, yetişkin ve çocuklar hakkında yürütülecek işlemler ayrı yapılır ve çocukların yüksek yararının korunmasına özen gösterilir.

⁶² Mustafa ARTUÇ/Cemil GEDİKLİ, *TCK-CMK-CG/K-ÇKK ile Getirilen Yenilikler*, 1.Baskı, Kartal Yayınevi, Ankara, 2007, s.604.

önüne geçilebilir. Çocukların istismara uğradıkları aileleri ile kalmak yerine barınma imkanı verilmesi ile birlikte, çocukların suça sürüklenebileceği ortamlardan da uzak tutulması sağlanabilir.

Örneğin; Loeber ve Stouthamer-Loeber'in araştırmasında aile faktörünün suça etkisi araştırılmış ve zayıf ebeveyn gözetiminin suça etkisinin önemli olduğu saptanmıştır. McCord'un bir araştırmasında özellikle şiddet ve malvarlığına karşı suç işleyenlerde zayıf ebeveyn gözetimi geçmişine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Maxfield ve Widom'un 1996 yılında Indianapolis'te istismara uğramış 900 çocuk arasında yaptığı bir çalışmada ise 11 yaşına dek fiziksel istismara uğrayan çocukların takip eden 15 yıllık süre zarfında şiddet suçlusu oldukları gözlemlenmiştir⁶³.

BM "Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"⁶⁴ 13. Maddesinde "1. Taraf Devletler, engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde adalete etkili erişimini sağlamalıdır. Bunun için usuli ve yaşa uygun uyumlaştırmalar yapılmalı ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları dahil tüm hukuki işlemlerde tanıklık etmeleri dahil doğrudan ve dolaylı olarak katılımları kolaylaştırılmalıdır. 2. Taraf Devletler, engellilerin adalete etkili bir şekilde erişimini sağlamayı kolaylaştırmak için, polis ve cezaevi personeli dahil adalet sistemi içerisinde çalışanların gerekli eğitimi almalarını sağlamalıdır."⁶⁵ hükmü yer almaktadır.

CGİK maddeleri incelendiğinde de açık olarak engelli kimselere yönelik olarak çok net bir düzenleme bulunmamaktadır⁶⁶. Fakat Anayasa'nın 104. maddesinde yer alan Cumhurbaşkanının özel af yetkisi ve yahut 5275 sayılı kanunun 16. maddesi de göz önünde bulundurulabilir⁶⁷.

IX. DENETİMLİ SERBESTLİK KURUMU BAKIMINDAN ÖNERİLER

Denetimli Serbestlik Kurumunun uygulamasının eşitlik ilkesi bakımından ceza muhakemesinin başlangıcından infaz süreci dahil olacak şekilde etkin uygulanması sonucunda ortaya bir takım veriler çıkabilir. Kriminolojiye de katkı sağ-

⁶³ Aktaran David P. FARRINGTON, "Human Development And Criminal Careers", Crime, Inequality And The State, Ed.Mary E. VOGEL, 1st edition, Oxon-New York, Routledge, 2007, s.232

⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun'u 3/12/2008 tarihinde kabul etmiş ve adı geçen kanun 18/12/2008 tarih ve 27084 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁶⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:31.03.2016).

⁶⁶ Hakan KIZILARSLAN, *İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu, Antalya/6-7 Haziran 2008*, 1.Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2008, s.91.

⁶⁷ "Bu düzenlemeye göre ciddi sağlık sorunları hayati tehlike doğuracak nitelikte ise hükümlü veya tutuklu iyileşinceye kadar salıverilmektedir. Yasada infazın ertelenmesinde son söz Adli Tıp Kurumuna bırakılmıştır. Ancak hastalıklar konusunda ortak bir standart oluşturulabildiğini söylemek zordur." Münip ERMİŞ, *İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu, Antalya/6-7 Haziran 2008*, 1.Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2008, s.115-116.

layacak olan bu veriler, bizi ceza adaleti bakımından çok değerli sonuçlara ulaştırabilir. Kaldı ki, denetimli serbestlik kurumunun daha etkin ve işlerlik kazanması ve kurumdaki beklenen amacın sağlanabilmesi için kişilerin tüm süreçlerde takip edilmesi bize ceza adaletimiz bakımından gerçeğe yakın sonuçlar verecektir⁶⁸.

Denetimli Serbestlik Kanunu uyarınca gönüllü kişilerin de katılımı ile, toplumsal alana daha kolay uyum sağlaması amaçlanmaktadır. Toplumdan uzak bir ortamda, sadece idarenin atadığı görevliler ile toplum ile uyum sağlama imkanı gerçeklikten uzaktır. Bu sebeple gönüllü sayısının artırılması ve toplum içerisinde sosyalleşme ve özellikle de aile bireyleri ile tahliye süreci öncesinde bağların devam ettirilmesi sağlanmalıdır.

Özellikle kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar bakımından, denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasının tercih edilmesi ceza vermeden beklenen fayda-zarar dengesinin iyi, isabetli, adil olarak kurulabilmesini sağlayacaktır. Gerçekten de, yasalarımızdaki düzenlemeler bakımından özellikle hukukçular daha detaylı bilgilendirilmeli, hukuk fakültelerinde lisans düzeyinde de denetimli serbestlik kurumuna dair yardımcı dersler okutulmalıdır. Hakimlik-savcılık sınavı bakımından da, denetimli serbestlik kurumu da ayrı bir alan olarak sorular arasında yer almalıdır.

Denetimli serbestlik kurumunun sosyal alanda tanınması için, cezaya yönelik olarak toplumda oluşmuş şablonun değiştirilebilmesi için zorunlu yayınlar yapılmalı, bilimsel konferanslar ile topluma denetimli serbestlik kurumu tanıtılmalıdır.

Özellikle mağdurlar bakımından “onarıcı adalet” açısından yıllardır bulunan eksikliğimizin doldurulabilmesi için, kişilerin mağdur olduklarında ne gibi hakları olduğu topluma aktarılmalı ve denetimli serbestlik bürolarının bu konudaki psiko-sosyal yardımları tanıtılmalıdır.

Her suç bakımından denetimli serbestlik kurumu uygulanmadığı durumlar da mukayeseli hukukta görülmektedir. Örneğin; Kundaklama suçları bakımından Ohio kanunlarında denetimli serbestliğe yer verilmeyen durumlar da vardır. 1. Derece tehlikeli sayılan kundaklama suç tipine göre, kasıtlı ve kötü niyetli olarak suçun işlenmesi durumunda denetimli serbestlik tedbiri uygulanmayacağı yasa da yer almıştır.⁶⁹ Kanaatimizce de, her suç bakımından de-

⁶⁸ “Suç işleyen kişilerin, hüküm öncesinde yeniden suç işleme riski olup olmadığı, topluma ya da kendisine zarar verme riski taşıyıp taşımadığı yönlerinden değerlendirilmesi ve suçluların bu değerlendirme sonuçlarına göre cezalandırılması gerçek adaleti sağlama açısından önemli bir avantaj sağlayabilir. Aksi halde mahkemelerden hakimlerin takdirine göre benzer durumlar için farklı farklı kararların çıkması muhtemeldir.” Bkz. Usta, İbrahim/Öztürk, Hakan, “*Denetimli Serbestlik*”, CHD 2010., s.38 http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/makaleler/makale_ds_cezahukukuder-gisi.pdf (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:28.02.2016).

⁶⁹ Samuel R. GERBER/Oliver SCHRODER Jr.,Criminal Investigation And Interrogation, Cinnincati, THE W. H. ANDERSON COMPANY, 1962 s.129

netimli serbestlik tedbirini uygulamak sakıncalı olabilir. TCK'da da denetimli serbestlik tedbirine hükmedilemeyecek suçlarla ilgili olarak suç tiplerine ayrı bir fıkra da yer verilmesi gerekmektedir.

Rehabilitasyon denildiğinde, günümüzde maalesef “tahliye sonrası süreç” akla gelmektedir. Oysa rehabilitasyon süreci tahliyeden çok önce başlayan bir süreçtir⁷⁰. Özgürlüğü kısıtlanan bir birey için tahliye edilmek hem sevindirici, hem de şok edici bir durumdur. Bu süreçte ailesindeki yeri ve ailesel ilişkileri çok çeşitlenebilir ve kişinin özgürlüğünün kısıtlandığı süreçte ailesel bağlarının kuvvetli kalması, tahliye sonrası da bireyin topluma kazandırılması için öncelikli şartlardandır⁷¹.

Kişilerin tretmanlarının nasıl sonuç verdiği en doğru tanımla, cezaevi süreci sonrasında bireylerin yeniden suça yönelip yönelmediklerine dair ülkemizde çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmaların arttırılması ile de bireylerin tahliye süreçleri ve denetimli serbestlik tedbirinin etkileri gözlemlenebilir⁷².

Denetimli serbestlik tedbiri açısından çok önemli bir konu da, sosyal araştırma raporlarıdır. Denetimli serbestlik uzmanı tarafından hazırlanan rapor, denetim süreci boyunca yol gösterici bir mahiyeti haizdir⁷³. Bu nedenle cezanın bireyselleştirilmesinde rapora önem verilmesi gerekmektedir.

⁷⁰ Birleşmiş Milletler Mahpusların Tretmanı İçin Asgari Standart Kuralları (ASK) 80. *Cenevre’de toplanan Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilmiş,ve Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 31 Temmuz 1957 tarihli ve 663C (XXIV) sayılı ile 13 Mayıs 1977 tarihli ve 2076 (LXII) sayılı Kararlarıyla onaylanmıştır.* Metin için bkz. <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/876b6-Mahpusların-Islahı-Icin-Asgari-Standart-Kurallar.pdf> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:28.06.2016). Söz konusu maddede cezanın başlamasında itibaren tahliye sonrası sürecin düşünülmesi gerektiğinden bahsetmektedir. *Standartları İşler Kılmak-Cezaevlerinde Doğru Uygulamalar Üzerine Uluslararası El Kitabı*, Uluslararası Ceza Reformu, Çev. Orhan Kemal CENGİZ, Bg Yayınları, 2001,s.217.

⁷¹ “Mahpusların tahliyelerinden sonra yeniden yerleştirilmeleri, toplum için de bir sorumluluktur. Bu alanda sorumluluk üstlenen hükümet dışı kuruluşlar da sürece dahil edilmelidir. Devletler kendi sistemlerinde, (eski) mahpuslara yeniden yerleştirme ve uyum konularında eğitim verecek ve yardımcı olacak uzmanların bulunduğu temsilcilikleri oluşturmak için düzenlemeler yürürlüğe koymalıdır. Örneğin şartlı tahliye gözetim servisleri ve rehabilitasyon kuruluşları gibi” (Standartları İşler Kılmak-Cezaevlerinde Doğru Uygulamalar Üzerine Uluslararası El Kitabı, Uluslararası Ceza Reformu, Çev. Cengiz, Orhan Kemal, 2001, s.218, 219).

⁷² Ekrem MUŞ, “Türkiye’de Suç Verilerinin Toplanması ve Kamuoyuna Sunulma(ma)sı”,Suçla Mücadelede Çağdaş Yaklaşımlar, Toplum Destekli Polislik Teori ve Uygulamaları, Güvenlik Yönetimi Serisi:2, Ed. Muhittin Karakaya-Sebahattin Gültekin, 1.Baskı, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2011, s.218. http://www.academia.edu/11683855/Ter%C3%B6rle_M%C3%BCcadelede_Toplum_Destekli_Polislik_Uygulamalar%C4%B1n%C4%B1n_Etkinli%C4%9Fi (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:26.06.2016).

⁷³ A. Hakan YAVUZ, “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün Müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik” (Çevrimiçi), s.10, http://www.sempozyumds.com/bildiriler/hakan_yavuz.pdf (Erişim Tarihi:29.02.2016).

X. DENETİMLİ SERBESTLİK KURUMUNUN İNFAZ REJİMİNE ETKİLERİ

Günümüz modern infaz anlayışında, ülkemizin uluslararası sözleşmelerden ve ulusal mevzuatından kaynaklanan yardım ve rehberlik hizmetlerinde bulunma ödevi vardır. Ayrıca mağdurlar ve suçtan zarar görenler de benzer hakları talep edebilirler⁷⁴.

Ceza hukukunun “ultima ratio” (son çare) niteliği sebebiyle, mevzuatımızda bulunan denetimli serbestlik kurumunun hayata geçirilebilmesi için, bu yapının hem mağdur, hem de şüpheli/sanık/tutuklu/hükümlü ayağı da dengelenmelidir.

Denetimli serbestlik, hüküm verilmeden önce mahkemeye sunulacak olan raporlar ile cezanın bireyselleştirmesine de olumlu etkileri olan bir kurumdur⁷⁵.

Hükümlünün topluma kazandırılması bakımından da etkili bir kurumdur. Şöyle ki; şartla salıverilme gibi tahliye sonucunda hükümlü ile bağ kesilmekte ve kişinin topluma yeniden kazandırılabilmesi uygulanacak çeşitli programlar ile sağlanabilmektedir⁷⁶. 5275 sayılı Kanunun 104. maddesinin 1. fıkrası uyarınca “denetimli serbestlik ve yardım merkezleri” ve 2. fıkraları uyarınca “koruma kurulları” kurulması sağlanmıştır⁷⁷.

SONUÇ

Günümüzde maddi ceza hukuku bakımından “depenalizasyon/dekriminalizasyon” eğilimi bazı fiilleri suç olmaktan çıkartmakta, bazılarını da yaptırımları bakımından özgürlüğü bağlayıcı ceza anlayışından vazgeçmektedir⁷⁸. Uluslararası alanda artık elektronik kelepçe ve suçluların dış dünya ile daha

⁷⁴ USTA/ÖZTÜRK, s.9-10.

⁷⁵ USTA/ÖZTÜRK, s.10.

⁷⁶ USTA/ÖZTÜRK, s.10.

⁷⁷ 5275 sayılı kanun Madde 104- (1) Cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere denetimli serbestlik ve yardım merkezleri kurulur. (2) Salıverilme sonrasında hükümlülere iş sağlanması için koruma kurulları kurulur.

⁷⁸ “Depenalizasyon veya dekriminalizasyon kanunlarda esaslı bir takım değişikliklerle beraber, Ceza Kanunlarının toplumsal kötülükleri bertaraf etmesi bakımından esaslı zihniyet değişikliğini de gerektirdiğinden gerçekleşmesi olağanüstü güç bir işlemdir. Her şeyden önce kamuoyu, bazı suçlar üzerindeki kanunsuzluk damgasının kaldırılmasının, o hareketlerin uygun görüldüğü anlamına gelmediğini idrak etmelidir; bu ise pek güçtür.” Bkz. Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuk Genel Kısım Cilt: I, 12.Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 1997, s. 35-52. bis; Açıklamalar doğrultusunda ne yazık ki biz de aynı kaygıları taşımaktayız. Kaldı ki; denetimli serbestlik kurumunun topluma kazandıracağı katkıları yerine suçlulara özgürlüğü bağlayıcı ceza verilmiyor olmasının yarattığı toplumsal bakış açısının değiştirilebilmesi bakımından kurumun detaylı olarak tanıtılması zorunluluk arz etmektedir.

çok bağlantılarının korunmasını hedefleyen çalışmalar yapılmaktadır⁷⁹. Şubat 2014'te Avrupa Konseyi'nin elektronik kelepçeye dair tavsiye kararı CM/Rec(2014) 4 açıklanmıştır. Kararların Avrupa Konseyinde kabul ediliş tarihi vs. belirtilmemiş. Söz konusu kararda ceza adaleti süreci çerçevesinde kişilerin yerini, hareket ve belirli davranışlarını izlemek için ile gözetim biçimleri' olarak elektronik izleme tanımlama, öneri elektronik izleme mevcut kullanımlarını listeler ve temel ilkeleri ana hatlarıyla açıklanmıştır⁸⁰.

Ceza sürecinin farklı aşamalarında, etik konular, veri korumada yürütme koşulları, mağdurların rızası ve personelin eğitimi konularına önem vermiştir⁸¹. 2015 yılında gelinen noktada araştırmalar göstermiştir ki; cezaevinde daha az maliyet hapis alternatifleri tespit edilmiştir ve bazı durumlarda mükerrerliği azaltmada hapis cezasından daha etkilidir. Ayrıca hapis cezasına yönelik alternatif tedbirlerin psikiyatrik sorunları olan çocuklar, gençler ve bireyler gibi belirli hassas gruplar için daha etkili olabileceği de gözlemlenmiştir⁸².

BM Uluslararası Mahpusların Tretmanına Yönelik Asgari Mandela Standartlarının 58. maddesinde de cezaevindeki kişilerin aileleriyle görüşme imkanlarının sağlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır⁸³.

Ülkemizde hukuk eğitimi kapsamında; genellikle hukuk fakültelerinde zorunlu ders olarak Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ceza Hukuku Özel Hükümler ve Ceza Muhakemesi Hukuku dersleri okutulmaktadır. Oysa ki; İnfaz Hukuku da en az Ceza Hukukunun diğer bölümleri kadar önemlidir. Bugün İnfaz Hukuku da, en az Ceza Hukuku ile Yöntembilim Hukuku kadar önem ve değer kazanmıştır. Bağımsız bir alan ve uzmanlık konusu için ayrı ders olarak okutulması çok yararlı olacaktır.

Suç genel politikası ve Ceza Muhakemesi Hukukunun dışında hükümlerin infazı da Ceza Hukuku açısından önemli bir husustur. Fakat ülkemizde İnfaz Hukuku, Hukuk Fakültelerinde zorunlu ders olarak okutulmamaktadır. Söz konusu denetimli serbestlik kurumu da İnfaz Hukuku'nu ilgilendiren bir kurum olmasına karşın, Hukuk Fakültelerinde detaylı olarak incelenmemektedir. Bu haklı gerekçelerle bağımsız bir hukuk dalı olan "infaz konusu" da, "İnfaz Hukuku" adı altında okutulmalıdır.

⁷⁹ "Global Prison Trends 2015", Penal Reform International, s.31 vd, <http://www.europris.org/resources/reports/> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:01.03.2016).

⁸⁰ Kararın Türkçesi için bkz. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec_\(2014\)_4_%20on%20Electronic%20Monitoring%20in%20Turkish.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec_(2014)_4_%20on%20Electronic%20Monitoring%20in%20Turkish.pdf) (Çevrimiçi) (Erişim tarihi: 31.03.2016).

⁸¹ Council of Europe Adopted Recommendation CM/ Rec (2014)4.

⁸² "Global Prison Trends 2015", Penal Reform International., s.31 vd, <http://www.europris.org/resources/reports/> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:29.02.2016).

⁸³ <http://www.europris.org/resources/general-documents/> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi:01.03.2016).

Sayın Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 17.11.2015 tarihli yazısında da belirttiği gibi “denetimli serbestlik tedbiri”, hapis cezasına alternatif bir yaptırım türü olarak Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere dünyanın gelişmiş ülkelerinde uygulanmakta olup, ceza adalet ve infaz sisteminde ayrı bir disiplin haline gelmiştir. Bizde de bağımsız bir ders olabilmesi, haklı, adil ve isabetli olduğu için bugün beklenir. Oysa ki hem suçlu bireylerin rehabilitesi (ıslah edilmesi), hem de mağdurların haklarının korunması ayrıca suça sürüklenen çocukların suç işledikten sonraki yaşamları açısından öncelikle denetimli serbestlik tedbirinin de kapsamında yer aldığı “İnfaz Hukuku”nun zorunlu ders olarak okutulması ve ayrıca "denetimli serbestlik tedbiri"nin seçimli ders olarak Hukuk Fakültelerinin programlarına alınmasının isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Denetimli Serbestlik Kanunu uyarınca gönüllü kişilerin de katılımı ile, toplumsal alana daha kolay uyum sağlanması sağlanacaktır. Toplumdan uzak bir ortamda, sadece idarenin atadığı görevliler ile toplum ile uyum sağlama imkanı gerçeklikten uzaktır. Bu sebeple gönüllü sayısının artırılması ve toplum içerisinde sosyalleşme ve özellikle de aile bireyleri ile tahliye süreci öncesinde bağların devam ettirilmesi sağlanmalıdır.

Özellikle kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar bakımından, denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasının tercih edilmesi ceza vermeden beklenen fayda-zarar dengesinin iyi kurulabilmesini sağlayacaktır. Gerçekten de, yasalarımızdaki düzenlemeler bakımından özellikle hukukçular daha detaylı bilgilendirilmeli, hukuk fakültelerinde lisans düzeyinde de denetimli serbestlik kurumuna dair dersler okutulmalıdır. Hakimlik sınavı bakımından da, denetimli serbestlik kurumu da ayrı bir alan olarak sorular arasında yer almalıdır.

Denetimli serbestlik kurumunun sosyal alanda tanınması için, cezaya yönelik olarak toplumda oluşmuş şablonun değiştirilebilmesi için yayınlar yapılmalı, bilimsel konferanslar ile topluma denetimli serbestlik kurumu tanıtılmalıdır.

Özellikle mağdurlar bakımından “onarıcı adalet” açısından yıllardır söz konusu olan eksikliğimizin tamamlanabilmesi için, kişilerin mağdur olduklarında ne gibi hakları olduğu topluma aktarılmalı ve denetimli serbestlik bürolarının bu konudaki psiko-sosyal yardımları tanıtılmalıdır.

Mağdurlar bakımından da uğramış olduğu zararların raporlanarak bunların giderilmeye çalışılması, hem onarıcı adalet, hem de viktimolojik gelişmeler bakımından da önem arz etmektedir. Dünyada İrlanda’da mağdurlara dair raporlar tutulmaktadır⁸⁴.

⁸⁴ NURSAL/ATAÇ, s.67 dipnot 83.

Denetimli Serbestlik tedbirinin verimliliğinin arttırılabilmesi tek başına yasal zeminle mümkün değildir. Denetimli Serbestlik personelinin kişilerin ailevi ve sosyal problemleri daha ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirmesi, onları çözmeye yönelik cesaretlendirici ve topluma kazandırıcı ifadeler (duygusal bir uzaklık-yakınlık mesafesini iyi dengeleyerek) seçmeleri gerekmektedir.⁸⁵

Her ceza ve güvenlik tedbirinde olduğu gibi, şahsa özgü bir bireyselleştirme yapılarak tedbirin uygulamaya çalışılması ve buna yönelik raporların da detaylı olarak gözlemler içermesi gerekmektedir. Erem'in "*Suçluyu kazıyın altından insan çıkar*" sözünü hafızamızda tutarak; suçluya yönelerek bundan toplumsal açıdan kazanımlar elde edecek şekilde faydalanmak ve maddi ceza hukukunun fiil ceza hukuku olmasından hareketle; Denetimli Serbestlik tedbirinde de bu anlayıştan uzaklaşılarak "onarıcı adalet" anlayışına yakışır şekilde suçun toplumsal etkisi; suçun işlenmesi ile suçun yarattığı toplumsal sorunların çözümüne ve devletin doğrudan mağdur-fail dengesi gözeterek uzlaşmayı sağlamaya yönelik tedbire⁸⁶ yönelmesi gerekmektedir.

Son olarak Denetimli Serbestlik tedbiri açısından eşitlik ilkesinin asla göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Toplumdaki her birey suç yolunda ilerleyebilir. Bozulan toplum barışının yeniden sağlanabilmesi için; ayırım gözetmeksizin özgürlük kısıtlayıcı cezalardan onarıcı adalet sürecine doğru hızlı yol kat edilmesi gerekmektedir.

⁸⁵ SHAPLAND/BOTTOMS/FARRALL/McNEILL /PRIEDE/ROBINSON, s.15.

⁸⁶ Konuya ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. BAYTAZ, Abdullah Batuhan, "*Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış*", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, [S.l.], v. 71, n. 1, p. 117-129, Aug. 2013., s.125.

KAYNAKÇA

- “Denetimli Serbestliğin Devlete, Topluma ve Kişilere Sağladığı Faydalar” <http://www.bogazliyan.adalet.gov.tr/denser/fayda.htm>, (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 28.01.2016)
- A. Hakan, YAVUZ, “*Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün Müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik*” (Çevrimiçi), http://www.sempozyumds.com/bildiriler/hakan_yavuz.pdf (Erişim Tarihi: 29.02.2016).
- Abdullah Batuhan, BAYTAZ, “*Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, [S.l.], v. 71, n. 1, p. 117-129, Aug. 2013.
- Ekrem MUŞ, “*Türkiye’de Suç Verilerinin Toplanması ve Kamuoyuna Sunulma(ma)sı*”, Suçla Mücadelede Çağdaş Yaklaşımlar, Toplum Destekli Polislik Teori ve Uygulamaları, Güvenlik Yönetimi Serisi: 2, Ed. Muhittin Karakaya-Sebahattin Gültekin, 1. Baskı, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2011, s. 218. http://www.academia.edu/11683855/Ter%C3%B6rle_M%C3%BCcadelede_Toplum_Destekli_Polislik_Uygulamalar%C4%B1n%C4%B1n_Etkinli%C4%9Fi (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 26.06.2016)
- Erdoğan, OKTAY, İnfaz Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Acar Yayınevi, 2008
- Faruk, TURHAN / Abdurrahim, ALTIKAT, “*Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları*”, S.D.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, Yıl: 2012 (Çevrimiçi) <http://hukuk.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/65/files/sdu-hukuk-dergisi-cilt-ii-sayi-2-yil-2012-vol-ii-no-2-year-2012-05112013.pdf> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 28.02.2016).
- Feridun, YENİSEY/ Gottfried, PLAGEMANN, Alman Ceza Kanunu- Strafgesetzbuch (StGB), 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2009.
- George F. COLE/Christopher E. SMİTH, Criminal Justice In America, 1st edition, Belmont- California, Wadsworth Publishing Co., 1996
- Hakan A., YAVUZ, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, TBB Dergisi, 100, 2012, s.318; http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-100-1190.pdf (Erişim Tarihi: 01.03.2016).
- Hakan KIZILARSLAN, İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu, Antalya/6-7 Haziran 2008, 1. Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2008
- Hakan, HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008
- Hamide ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013 [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(2014\)4%20on%20Electronic%20Monitoring%20in%20Turkish.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(2014)4%20on%20Electronic%20Monitoring%20in%20Turkish.pdf) (Çevrimiçi) (Erişim tarihi: 31.03.2016)
- <http://www.europis.org/resources/general-documents/>(Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 01.03.2016)

- <http://www.euopris.org/resources/reports/> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 29.02.2016)
- <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/876b6--Mahpuslari-Islahi-Icin-Asgari-Standart-Kurallar.pdf> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 28.06.2016)
- https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/HB_Restorative_Justice_Turkish.pdf (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 01.03.2016)
- İbrahim, USTA /Hakan ÖZTÜRK, “Denetimli Serbestlik”, CHD 2010 http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/makaleler/makale_ds_cezahukukudergisi.pdf (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 28.02.2016).
- İzzet ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.
- İzzet ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013
- Joanna, SHAPLAND / Anthony, BOTTOMS/ Stephan FARRALL / Fergus MCNEILL/ Camilla PREİDE/ Gwen ROBINSON, *The Quality of Probation Supervision- A Literature Review*, Sheffield, Centre For Criminological Research University Of Sheffield, 2012 <http://psychocriminologie.free.fr/wp-content/uploads/QualityofProbationSupervision.pdf> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 31.03.2016).
- Mahmut KOCA/İlhan ÜZÜLMEZ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015
- Maurice, VANSTONE, “*The Engineer, The Educationalist, And The Feminist Writer: National Champions And The Development Of Probation In Europe*”, European Journal Of Probation University Of Bucharest, Vol.1, No.2, 2009, pp 89-96, s.89, http://www.ejprob.ro/uploads_ro/689/Development_of_probation.pdf (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 28.01.2016).
- Mehmet Emin ARTUK /Ahmet GÖKCEN/Caner YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014
- Mustafa ARTUÇ/Cemil GEDİKLİ, TCK-CMK-CGİK-ÇKK ile Getirilen Yenilikler, 1. Baskı, Kartal Yayınevi, Ankara, 2007
- Mustafa Ruhan, ERDEM, “*Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu (24-25.11.2000), Ankara, Başkent Üniversitesi Yayını, 2000
- Münip, ERMİŞ, İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu, Antalya/6-7 Haziran 2008, 1. Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2008
- Hafizoğulları, Zeki/Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2010
- Necati, NURSAL/Selen ATAÇ, Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), 1. Baskı Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2006
- Nur, CENTEL /Hamide, ZAFER /Özlem ÇAKMUT, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 6. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010

- Nur, CENTEL /Hamide, ZAFER, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014
- Rudolf BRUNNER/Dieter DÖLLIG, Jugendgerichtsgesetz KOMMENTAR, 12. Auflage, Berlin-Boston, Walter de Gruyter, 2011
- Standartları İşler Kılmak-Cezaevlerinde Doğru Uygulamalar Üzerine Uluslararası El Kitabı, Uluslararası Ceza Reformu, Çev. Cengiz, Orhan Kemal, Ed. Tıraş, S. Beydağ, Öneri, Özçelik, Özge, Bg Yayınları, 2001
- Vehbi Kadri, KAMER, “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/31.sayi/09_46_32.pdf (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 28.02.2016)

